"మీరెన్నిచెప్తే చెప్పండిగాని నాన్నారూ, అత్తగారు ఉన్న ఏ ఆడదీ సుఖపడినట్టు నేను విన్లేదు, చదువలేదు. తల్లి ఉన్నవాణ్ణి వళ్లోవేసుకోవడం నావల్లకాదుబాబూ!" అని శేషులు అనలేదు కాని ఆమె చూపులోని ఆంతర్యం అదే.

"చూడొనే అమ్మలూ! పెళ్లి కొడుకు తల్లికి అరవై దాటేయి. భగవంతుడి దయ వల్ల అప్పుడే రెండు హార్టు ఎటాక్సువచ్చేయి. నువ్వాయింట్లో కాలుపెట్టిన వేళ మంచిదైతే నీకెన్నో రోజులు ఎదురుగాలి ఉండక పోవచ్చు" అని చిదంబరంగారు పైకయితే నచ్చ జెప్పలేదుగాని వారి మనసులో మాట మాత్రం అదే.

"ఇంకా పెళ్లయినా కాకుండా కాబోయే అత్తగారి గదిలో అరగంట అలా రెప్ప వాల్చకుండా ఉండిపోయిందిట, ఎంతటి కరుణాత్మురాలూ!" అని అందరికీ వినబడేలాగే లోకం బుగ్గలు నొక్కుకుందిగాని 'అలా కరిగించేస్తే ఆమె ఒంటిమీది బంగారం ఇప్పటి ధరల ప్రకారం ఎంత కిమ్మత్తు అవుతుందో!' అని లెక్కలు కడుతూ శేషులు అక్కడే తచ్చాడుతూ ఉండిపోయిందని ఎవరూ ఊహించలేరు కూడా.

ఇంతకీ నిజం చెప్పాలంటే ఆమెను ఆకర్షించింది 'ఇవాళో. రేపో' అని ఎదురు చూస్తున్న అత్తగారి శరీరమూ కాదు, 'ఇంతకంటె ఉన్నవాళ్ళు ఈ ఊళ్ళో ఉన్నారంటావా?' అని సవాలు చేస్తున్న ఆ ఇంటి సిరిసంపదలూ కావు. అసలు ఆ తండ్రినీ, కూతుర్నీ ఆ గదిలోచూసి తల్లిని చూడ్డానికి ఎవరో వచ్చారు కాబోలనుకున్న మాణిక్యం.

"ఏమండీ, అమ్మ ఉంటే అన్నీ చూసుకునేది. ఆవిడ ఒళ్ళెరక్కుండా అలా మంచం మీద పడిపోవడం కాదుగాని నా ప్రాణాలు పోతున్నాయి. ఎన్నిసార్లు బోధపర్చినా ఇంకా ఎక్కువ ఇవ్వాలని పాలవాడు చంపేస్తున్నాడు. కొంచెం మీరు లెక్కచూసి, నచ్చజెప్పి పంపెద్దురూ, బాబ్బాబూ, ఇదిగో పద్దు బుక్కు" అన్నప్పుడు పోయిందేదో దొరికినట్టనిపించింది, శేషులుకి. తనతో రోజూ స్కూలికి వచ్చే పక్కింటి సూరిబాబు గుర్తొచ్చేడు. వాడి ప్రాణానికి ఏదో యెక్కం రావడం కూడా ఏడుకొండలూ కాలి నడకని యెక్కినంత కష్టం. అన్నీ తనచేత చెప్పించుకునేవాడు. వాణ్ణి కూడా తిప్పుకుంటే యెంతో హాయిగా ఉండేది ప్రాణానికి. అందుకే ఆ పద్దు బుక్కు తండ్రి అందుకుంటూంటే కస్సుమంది.

"చాలు, ఇంట్లో వెలిగిస్తున్నారుగా మీ

గొప్పతనం, ఇక్కడ కూడా యెందుకూ? అయినా యెప్పటికయినా యీ యిల్లు మీది అనే అవకాశం లేదుగా! మీరే పనిమీద వచ్చారో అది ముందు చూసుకోండి'' అని ఆ కస్సు అర్థం. చిదంబరంగారు యెడం కన్ను యెగరేశారు.

''అదికాదే, అబ్బాయి ఉత్తి అమాయ కుళ్లా ఉన్నాడే, అది ముందు చూసుకోవేవ్, శేషులోయ్'' అని వారి సూచన.

''నువ్వేం సానుభూతి చూపించక్కర్లేదు, మరి నీలా అందరూ గొంతుక దిగని పచ్చి వెలక్కాయలే ఉంటాయా, లోకంలో?'' అని మూతి విరుపులో భాష్యం చెప్పి ముందు మాణిక్యం నడుస్తూండగా వెనక పద్దు బుక్కు పట్టుకుని నడుస్తూ, ఆ క్షణమే అతని సహ చారిణి అనిపించుకుంది శేషులు.

* * *

అత్తగారింట్లో అడుగుపెట్టి నప్పుడు శేషులు ఏ కంపెనీ చెప్పులు వేసుకుందోగాని అంత దూరపు ప్రయాణమూ ఇట్టే మాను కుని క్షేమంగా యిల్లు చేరేసుకుంది ఆమె అత్తగారు, అవతారం నామధేయురాలు. ఆవిడ కళ్ళల్లో దినదినం వెలిగిపోతున్న ఆరోగ్య లక్షణాలు చూసి నిలువునా క్రుంగి పోసాగింది కోడలు. 'స్వామీ! న్యాయం, ధర్మం అన్నీ తెలిసిన నువ్వే యిలా సీత కన్ను వేస్తే అజ్ఞానులం, మేం ఏమై పోవాలి!'' అని మౌనంగా రోదించింది, సున్నితమైన ఆమె మనసు. 'కొత్త కొత్త మందులూ, గొప్ప గొప్ప డాక్టర్లూ ఇలాగే లోకానికి యెంతెంత అపకారం చేసి పారేస్తు న్నారో సామాన్యులు గ్రహించలేరు గదా!' అని ఆమెలోని సహజమైన సంస్కారణాభి లాష సంశయం, సంతాపం వెలిబుచ్చింది.

''నువ్వూ ఇలా వచ్చావు, మా అమ్మ యెక్కడ జబ్బు అక్కడ యెగిరిపోయింది!' అన్నాడు మాణిక్యం తను యెంత తెలివి తక్కువ స్టేట్మెంటు చేస్తున్నాడో గ్రహించ లేక.

''మంచం దిగడమే కాకుండా మామూలు పనులు సహా చకచకా చక్కబెట్టేస్తున్నారు మీ అమ్మగారు. ఇక నేనెందుకూ?''

అని మొగుణ్ణి కవ్వించి చూసింది మాణిక్యం.

''అవును సుమా, అలోచించవలసిన విషయమే అదీ! వెళ్ళి మా అమ్మని అడిగి వద్దామా!'' అని జవాబు చెప్పిన మొగుణ్ణి చూసి నవ్వాలో ఏడవాలో అర్థం కాలేదు శేషులుకి. కోపం పట్టలేక అనేసింది.

''మీ అమ్మని అడగవలసింది అదికాదు.''

''మరేమిటి?'' అన్నాడు మాణిక్యం సీరి యస్‌గా.

''ఎప్పుడు చాలిస్తావే అమ్మా' అనీ!''

''ఏమిటిది?''

''ఆవిడపేరు జోడించి ఆమాట అడిగి చూడండి, అర్థం అవుతుంది '' అనుకుంది మనసులో కసిగా.

''ఎంత పనిచేశారు నాన్నారూ!'' అని మాత్రం ఘొల్లుమంది. కాని నిజంగా ఏడవ వలసిన రోజులు ముందున్నాయని ఆ వెర్రి తల్లి యెరగదు.

''ఇద్దరం కలిసి అలా వెళ్లొద్దామంటే, అలాగే అన్నారుగా, ఏం చీరకట్టుకో మన్నారు? ' అని తను అడిగినపుడు,

''నువ్వే చీర కట్టకుంటే బాగుంటుందో నాకెలా తెలుస్తుందీ—నేనేం కట్టుకున్నానా పెట్టేనా? వెళ్ళి మా అమ్మని అడక్కూడదూ యిట్టే చెబుతుందీ! ' అని మాణిక్యం జవాబు చెబితే ఏం చెయ్యగలిగింది!

''చూడండీ, కొత్త రకం బెడ్‌షీట్సు తెప్పించాలనుకుంటున్నాను మన గదిలోకి— ఏ రంగయితే బాగుంటుందంటారు!'' అని తను ఎంతో ముద్దుగా ప్రశ్నించి నప్పుడు,

''మన పెళ్ళికి వచ్చింది చూశావా, బొంబాయినుంచి, మా పెత్తల్లి కూతురు పంకజం—దానికి బాగా తెలుస్తాయి యిలాం టివి, రాసి చూడకూడదు?'' అని మాణిక్యం అంటే ఏం తెలుసుకో గలిగింది!

ఆఖరికి,

''ఏమండీ మన కెందరు పిల్లలుంటే బాగుంటుందని మీ ఉద్దేశం?'' అని పడక గదిలో పరిశీలిస్తూ ప్రశ్నిస్తే దిగ్గునలేచి,

''కనుక్కుని వస్తానుండు — కుర్రాళ్ళం మనకేం అనుభవమా, పాడా!'' అని వెళ్ళి పోతున్న మాణిక్యాన్ని చూస్తూంటే మంటెత్తు కొచ్చింది శేషులుకి. యెద్దులా ఉన్నాడు, ఎన్నేళ్ళొచ్చేయో ఒంటిమీదకి. ఈ రోజుల్లో ఈ మాత్రం ఇంగిత జ్ఞానం లేకపోవడం నమ్మదగ్గ విషయమేనా? లేచి కూచుని చెయ్యి పట్టుకుని భర్తని దగ్గిరగా కూచోబెట్టుకుని, నెమ్మదిగా బోధించాలని ప్రయత్నించింది.

''చూడండి. ఇంతటి ఆస్తిపాస్తులకి ఏకైక వారసులు మీరు, మొగాళ్ళన్నాక ఎవరి పన్లు వాళ్లు చేసుకోవాలిగాని ప్రతిదానికీ ఇంకొ కరిమీద ఆధారపడితే ఎంత లోకువగా, నవ్వు లాటగా ఉంటుంది చెప్పండి? పోనీ చిన్న పిల్లలయితే అన్నిటికీ అమ్మకోసం చూసినా అర్థం ఉంది. పెద్దవారు అయారు గదా మీ మటుకు మీరు ఆలోచించుకోలేరూ? సొంత బుద్ధి అన్నది మీకు లేదూ? ఒక్కటడుగు తాను, కోపం తెచ్చుకోక చెప్పండి. ఇప్పుడు ఎన్నేళ్ళు మీకు?''

శేషులు చేతులు వదిలించుకుని చివ్వున లేచిపోయాడు మాణిక్యం.

''అలా నిలుచున్న పాళాన నిలదీస్తే నేనేం చెప్పగలను! మా జాతకాలన్నీ కావిడ పెట్టెలో ఉన్నాయి. తాళం మా అమ్మ దగ్గి రుంది. ఈ బాధలన్నీ యెందుకూ, ఆమెను అడిగివస్తే పోలేదూ?''

అని శరవేగంతో చప్పుడు చేస్తూ మెట్లు దిగుతున్న మొగుణ్ణిచూసి శేషులు ఏం జవాబు చెప్పుకో గలిగింది!

* * *

పెద్ద పండుగకని పుట్టింటికి వచ్చిన శేషు లుకి మూడు నెలలు దాటినా అత్తారింటికి వెళ్లా లని బుద్ధి పుట్టలేదు. తినక తప్పదు గనక ఏదో ఇంత తిని అలా వచ్చేపోయే వాళ్ళను చూస్తూ కిటికీ దగ్గిర కుర్చీవేసుకుని కూర్చుం టుంది. ఇంటి పట్టున ఉండడంగాని, ఇంకోళ్ళ సంగతి ఆలోచించడంగాని చిదం

బరంగారి జాతకంలో లేని విషయాలు. అసలు నాన్నని యిలా తయారు చేసింది అమ్మకాదూ! అనుకుంది శేషులు. పాపం ఆమెకి గతించిన కన్నతల్లి గురించైనా తెలుసుకోడానికి కమ్మని విషయాలు అట్టే లేవు.

తన చేతిలోంచి ఇంటి పెత్తనం ఎక్కడ జారిపోతుందో అని వెయ్యి కళ్ళతో జాగ్రత్త పడేది భాస్కరంగారు. అందరికీ ఒక్కర్తె అయితే ఆమెకి యిద్దరు అత్తగార్లు. చిదంబరంగారి కన్నతల్లి ఒకర్తె, చెంపకపు తల్లి ఒకర్తీను. వీళ్ళుగాక పన్నిద్దరు ఆడబడుచుగారలు, వారలు చెప్పుకోడమేగాని వీళ్లెవర్నీ కళ్ళతో చూసి ఎరగదు శేషులు. అంతలా కట్టుదిట్టంచేసి పారేసింది కొంపని. ఆఖరికి యింటి విషయాలలో ఎదిగిన సొంత కూతురైనా వేలెట్టనిచ్చేది కాదు. నాలుగు రోజులు ఖర్మం చాలక యెక్కడికైనా వెళ్లొచ్చినా, ఆ కొద్ది సమయం కూడా తనులేని లోపం ఏ మాత్రం ఎవరూ పసిగట్ట కుండా తగిన ఏర్పాట్లుచేసి మరీ యిల్లు కదిలేది భాస్కరంగారు. ఉన్నట్టుండి వచ్చినంత జబ్బుచేసి కాళ్లూ చేతులూ చల్లబడి, యింక ఈవిడ యెన్నాళ్లో బతకదు అని డాక్టర్లు భాస్కరంగారికి వినబడేటట్టు చెప్పినా ఆమె మనసు దానికి సుతరామూ అంగీకరించలేదు. ఇటు కన్న కూతురికిగాని అటు కట్టుకున్న మొగుడికిగాని ఏమైనా చెబ్దామనిగాని, ఏదైనా అప్పచెబ్దామనిగాని ఆమెకి ఆఖరి గడియల్లో కూడా అనిపించలేదు. ఇంట్లో ఆ మాత్రం విలువైన వస్తువులున్న గదుల తాళాలన్నీ పెద్ద గుత్తిగా ఆమె మొలలో ఉండేవి. ఆమె మంచం మీద పడ్డాక మొలలో ఆ గుత్తి ఉందా లేదా అని తెలివివచ్చి నప్పుడల్లా తడుముకుని చూసుకునేది. రోగికి అసౌకర్యంగా గుచ్చుకుంటూ అదక్కడ ఉండకూడదని డాక్టరు చెప్పిన మీదట, చిదంబరంగారు దాన్ని తీసెయ్యబోగా, శక్తినంతటినీ కూడదీసుకుని, పెద్ద మూలుగు మూలిగి, కోపమంతా కళ్ళ ద్వారా వెళ్ళగక్కి ఆ తాళాల

గుత్తి కుడిచేతిలో పెట్టేదాకా ఊరుకుంది కాదు. మరి ఏ లోకాలలో తెలియని ఏ చిక్కుదారుల గదులకి అవి తాళపు చెవులు అనుకుందో. భాస్కరంగారి ప్రాణం అయితే పోయిందిగాని, ఆమె ప్రాణంలో ప్రాణం ఆమె కుడిచేతి గుప్పెట్లో ఉండనే ఉంది. ఆ పట్టు బిగిసిందిగాని విడలేదు. ఆ గుప్పెట్లోంచి ఆ గుత్తి విడదియ్యడం కొంచెం కష్టమే అయింది.

ఇదంతా జరిగి రెండేళ్ళ కన్నాయేం యెక్కువ అవలేదుగాని నిన్నామొన్నా అయినట్టనిపిస్తుంది శేషులికి. అమ్మని తలుచుకోగానే ఆమె కళ్ళకు కట్టినట్టు కనిపించేది ప్రాణం వదిలినా పట్టువదలని ఆమె గుప్పెట మాత్రమే. అధికారం అంతా హస్తగతం చేసుకుని మహారాణిలా నడచిపోయింది అమ్మ, ఆడది అంటే అలా ఉండాలి అనిపిస్తూ గర్వం కలిగిస్తూ ఉంటుంది అప్పుడప్పుడు ఆ తలంపు శేషులుకి.

తల్లి పోయిన తర్వాత సహజంగా ఆస్థానం తను ఆక్రమించుకుందామని శేషులు కన్న కలలుకూడా కల్లలే అయాయి. తల్లి ఉన్నన్నాళ్ళూ ఆమె ముందు పిల్లిలా అణిగి మణిగి పడి ఉన్న తన తండ్రి, ఆవిడా కన్ను మూయగానే పులిలా తయారవడం చాలా ఆశ్చర్యం కలిగించింది.

“ఇంకా నలభై యో పడి కూడా వచ్చినట్టులేదు మీకు. రేప్పొద్దుట, ఉన్న ఒక్క పిల్లా పెళ్లై వెళ్ళిపోతే ఇంట్లో దీపంపెట్టే దెవరూ?” అని ఇరుగూ, పొరుగూ సందేహం వెలిబుచ్చినప్పుడు చిదంబరంగారు ఆ మాటని ఖండించలేదు. పైగా

“ఇదిగో దీన్ని ముందు పంపించెయ్యాలా మరి?” అని జవాబు చెప్పేవాడు. సంబంధాలు తేవడంలో ఆయన తొందరపాటు చూస్తే, అది తనని ఓ యింటిదాన్ని చెయ్యడంలో ఆతృతా లేక ఆ తరవాత తను మరో యింటివాడు అవాలి కదా అనే ఆందోళనా— ఒకపట్టాన బోధపడేది కాదు శేషులుకి. పోనీ పుట్టింట్లో పడిఉన్న ఆ రెండేళ్ళయినా తనని ఇల్లు నడపనిచ్చేడా? ఉహుఁ మరో వంట మనిషిని పెట్టేడు. ఇంకో గుమస్తాని కుదుర్చుకున్నాడు. వాళ్ళందరూ తన కనుసన్నల్లో మసలేటట్టు చేసుకుని, జీతాలిచ్చి పోషించి చెప్పుచేతల్లో ఉంచుకుని, అధికారమంతా అరచేతిలో పెట్టుకున్నాడు అమ్మ వెళ్ళిపోయాక ఏదో వచ్చి ఒళ్ళో పడుతుందనుకున్న శేషులు ఆశ దూరదూరంగా ఒక్కమారు మినుకు మినుకు మనిపించి మరి కనిపించకుండా

మాయమయిపోయింది.

అటువంటి సందర్భాలలోనే ఆమెకు అస్తమానూ సూరిబాబు జ్ఞాపకం వచ్చేవాడు. ఆఖరికి అతని పెళ్ళి శుభలేఖ తెచ్చినప్పుడు సహా "శేషులూ, ఇదిగో శుభలేఖ. మీ నాన్నగారి పేరు రాశాను పైన. ఆయన పేరు ముందు శ్రీ అని రాస్తే బాగుందంటావా, లేక మహారాజశ్రీ అని రాయమన్నావా?" అని అడిగిన సంగతి ఎప్పుడూ మరచిపోలేదు. తన అభిప్రాయం అడిగేవాడు లోకంలో సూరిబాబు ఒక్కడేనేమో! చివరకి అతనికికూడా పెళ్ళయి తన చెయ్యి జారిపోయాడు. అతని పెళ్ళాం ఎంత అదృష్టవంతురాలో!

తన తల్లీ, తండ్రీ తనకు యివ్వకుండా తొక్కిపెట్టినదేదో—కనీసం భర్త ఇంట్లోనైనా లభిస్తుందని ఎన్నోవిధాల ఆశించింది శేషులు. ఇక లేదనుకున్న అత్తగారు యిట్టే లేచికూచుంది. ఒంటిమీద తెలివి అనేది ఉండాలే గాని, బతికున్న ప్రతి క్షణం తన ఉనికి అందరూ గుర్తించేలా సమర్థవంతంగా నిర్వహించగలరు అవతారంగారు. ఇంటికి ఆనుకునివున్న తోటలోంచి రోజుకి ఎన్ని వంకాయలు కొయ్యాలో, కోసిన ఒక్కొక్క వంకాయ, కూరకోసం ఎన్నేసి ఎలాంటి ముక్కలు తరగాలోకూడా అక్కడ అలా గదిలో కూర్చునే పురమాయించగలదుఆవిడ.

హోరాహోరీ అత్తగారితో పోరాడి, ఓడిపోయి, మొగుణ్ణి తిట్టి, తనని తిట్టుకుని పుట్టిల్లు చేరుకుంది శేషులు. పండుగ సీజను అవడంచేత కాబోలు, బట్టల వ్యాపారంలో మునిగి తేలుతూ చిదంబరంగారు తన పెళ్లి వ్యవహారం కొంచెం వెనక్కి పెట్టినట్టున్నాడు. ఈ అదృష్టానికితోడు సవతితల్లి కూడా దాపురిస్తే తన బతుకు అడగాలా? ఏదో రోజు గడపడంకోసం కిటికీదగ్గిర కూర్చోడం తప్పితే శేషులు చేసేదేముంది!

"అదేమే, టెలిగ్రాము ఇచ్చాను, అందలేదూ?" అంటూ తండ్రి ప్రవేశించేదాకా ఆమె ఈ లోకంలోకి రాలేదు. ఊరికెళ్ళినవాడు ఎప్పుడొచ్చాడో! "మాట్లాడవేమే, అత్తగారంటే నీ కింత కిట్టకపోతే మాత్రం నలుగురూ ఏమనుకుంటారో అనైనా ఆలోచించవద్దూ?"

"ఏమో. ఏం ఇచ్చారో నాకేం అందిచావలేదు. ఇంతకీ ఏం జరిగింది?" తండ్రి తన అత్తగారి ఊరు వ్యాపారరీత్యా వెళ్ళి రావడం ఆమె ఎరుగును.

"నేను చెబుతూనే ఉన్నాను, నాలుగు రోజులు ఊరుకోవే, వీధిన పడకే తల్లీ, అని. నా మాట విన్నావా?"

"ఏం జరిగిందంటే?" అంది విసుపుగా శేషులు.

"అంత బ్లెడ్ ప్రెషర్ ఉన్న మనిషిఎన్నాళ్లు వుంటుంది, మీ అత్తగార్ని దించేశారు!"

కాస్త కాళ్లూ, చేతులూ చల్లబడిన ముసలాళ్ళని దించెయ్యడం, వారు నిమిషాలమీద మళ్లీ ఇంట్లోకి వేంచెయ్యడం, చాలాచోట్ల వింది శేషులు. అందులో తన అత్తగారూ!

"ఏం నమ్మకం కలగడం లేదా ఏమిటి, అలా చూస్తున్నావ్? ఆవిడ కొంచెం మొహమాటం ఉన్న మనిషిలా కనిపిస్తోంది. "దించేశారు, లోపలికి తెచ్చేశారు" ఇలా అస్తమానూ చేస్తే ఏం బాగుంటుందని ఆమెకి అనిపించిందో, పాపం కష్టం సుఖం తెలిసిన తల్లి,ఆవిడగారు ఏకంగా పరమపదించేశారు!"

శేషులుకి నేలా నింగీ ఆనలేదు. కాళ్ళూ చేతులూ ఆడలేదు.

"కోడలుగా నువ్వు రావడం, కర్మకాండలో మొగుడితో పాల్గోవడం ఆ మాట అలా ఉంచు. అల్లుడు చూస్తే అమాయకుడు. కప్పెట్టినంత ఆస్తి. ఎక్కడేముందో తెలీదు. అదృష్టవశాత్తూ నేనైనా ఆవేళ కక్కడ ఉండడం జరిగింది. ఎక్కడెక్కడి బంధువులూ రాబందుల్లా వచ్చి పడిపోతున్నారు. ఇంకా ఏమైనా ఇంగితజ్ఞానం మిగిలివుందేమో, వెంటనే వస్తావేమో అని అర్జెంటు టెలిగ్రాం ఇచ్చాను. అందలేదంటే నేనేం చెయ్యనూ?"

"అయితే నామాట నమ్మరన్నమాట, అక్కడంత గొడవగా వుంటే మీరెందుకు వచ్చేసినట్టూ? ఇలా జరిగిందని కాకిచేత కబురంపిస్తే నే వచ్చి పడనూ? ఏమంత దూరమనీ?"

"బాగుంది. నీకే అంత పట్టనప్పుడు నాకేం? ఇక్కడ నేను ఒక్కరోజు లేకపోతే వేలకి వేలు నష్టం. మధ్యని నీకేం?"

"ఆయనగారి పెత్తల్లి కూతురు పంకజం అని వుంది, మీకు తెలుసుగా, ఆవిడగారు గాని రాలేదు గద?"

"బాగుంది. కబురు అందీ అందగానే బొంబాయినుంచి సరాసరి ప్లేనులో దిగిందీ. అందరికంటె ముందుగా వచ్చి ఇంటికంతకీ ప్రాతినిధ్యం వహించిందీ ఆవిడేగా!"

ఆమాట వినీ వినగానే అయిదునిమిషాలు ఆలశ్యం చెయ్యలేదు శేషులు. అయిదు నిమిషాలు దాటకుండా రిక్షాలో ఉంది, "కొంచెం తొందరగా తొక్కరా అబ్బీ. నీకు కావలసింది ఇస్తాను" అని హెచ్చరిస్తూ.

* *

తీరా అక్కడికి చేరుకున్నాక గాని, కళ్ళతో చూస్తేగాని, తాను కోల్పోయిందేమిటో శేషులుకి అర్థం కాలేదు. ఆ ఊరు చేరి బండిదిగి లోపలికి వెడుతూంటేనే పని మనిషి అటకాయించింది.

"చినబాబుగారికి రెండ్రోజుల్నుంచీ నిద్ర లేదుట. ఇప్పుడే పడుకున్నారుట. ఆయన్నెవరూ లేపొద్దని పంకజంఅమ్మగారు చెప్పమన్నారు."

శేషులు నిర్ఘాంతపోయింది. పంకజంతో పాటు ఆమెకు దన్నుగా తల్లినికూడా తీసుకొచ్చిందా! ఆమె బొంబాయిలో ఉన్నట్టు తను వినలేదే!

"నా మొగుణ్ణి నేను చూడ్డానికి నా కొకరి పర్మిషన్ ఎందుకే, లే!" అని దాన్ని తోసెయ్యబోయింది. ఇలాంటి దేదో జరుగుతుందని ముందే ఊహించింది కాబోలు పంకజం తల్లి గంగమ్మగారు ఆ చాయలకు రానే వచ్చింది.

"ఎవరూ, శేషులా? అయ్యో. అయ్యో. యీ ఆరునెలలకీ అంత చిక్కిపోయావేమిటీ అమ్మాయీ? ఎంత తల్లిలా చూసుకుంటే మాత్రం అత్తగారంటే అంత బెంగపడితే ఎలాగే పిల్లా! చెల్లికి కాలం తీరిపోయింది. వెళ్ళిపోయింది. అంతే. ఇలా ఎటాక్ వచ్చిందని కబురు తెలిసిందో లేదో ఆ వర్రీపట్నం

నుంచి వచ్చి పడ్డాను. పాపం సమయానికి మొగదిక్కుగా మీనాన్నగారు వచ్చి ఎంత చేశారనీ! నీకు టెలిగ్రాం ఇప్పించమని కాగితం రాసి నాచేతికిచ్చారు. నిన్నమొన్నటి చిన్నపిల్లవు. ఇలాంటి వేమైనా చూశావా, చేశావా? అందులో అత్తగారంటే నీకు ఆరో ప్రాణమాయె. ఇవన్నీ మొగాయన ఎదుటబడి ఆయనకేం చెప్పనూ! నీతో చెప్పకేం, టెలిగ్రాం ఇప్పించాను కాను. మా పంకజం అయితే ధక్కా మొక్కీలు తిన్నది కనక ఎలాగైనా నిగ్రహించుకొస్తుందని ఆ వైరే దాని పేర్న బొంబాయి తిప్పించాను. సరే నిలబెట్టే మాట్లాడేస్తున్నాను. నామతి మండి ....ఎప్పుడనగా బయలుదేరేవో....ఇలారా అమ్మా కష్టాలు మనుషులకి కాకపోతే మానులకి వస్తాయా?''

అని మళ్ళీ మాట్లాడనివ్వకుండా చెయ్యి పట్టుకుని దూరంగా పక్కగా ఉన్న ఓ గదిలోకి లాగి.

''ఇదిగో పంకజం, ఎవరొచ్చారో చూశావా! అలా గుడ్లన్నీ కక్కుకుని నిలబడిపోతావేమే వెర్రి మొహమా! పోయేవాళ్ళతో పోగలమా! మనమాటకేం, రక్తసంబంధం లేని పైవాళ్ల పిల్ల. కళ్ళల్లో ప్రాణాలూ అదీ ఎలా తయారయిందో చూడు. ఇంత హార్లిక్సు కలిపితేవే, మొహం తిరిగి పడిపోగలదూ!''

అంటూ అక్కడ కుదేసింది!

ఇక కర్మ జరిగిన ఆ అన్నిరోజులూ ఏకాంతంమాట దేవుడెరుగు, భర్తతో మాట్లాడడమే గగనమైపోయింది శేషులుకి. మాణిక్యం మంచినీళ్లు కావాలని అడిగినా శేషులు ఇవ్వడానికి లేవబోతే—'అయ్యో—నువ్వక్కడ ఉండే పిల్లని పనిచేయనిస్తున్నావా పంకజం! రేపొద్దట అమ్మాయి కళ్ళు తిరిగి పడిపోతే నిన్నంటారా, నన్నంటారా? బాగుంది వరస ....పట్నవాసం నీళ్లు ఒంటబట్టి దీనికి బద్ధకం బలిసింది. మరోలా అనుకోకమ్మా శేషులూ!' అని గంగమ్మగారు తగులుకునేది. అక్కడ అలా అయినా ఉండకుండా ఇంకా ఎంతెంత లోతుగల పాతాళలోకాలకి క్రుంగిపోవాలో ఆమెకు అర్థంకాలేదు....ఆ తల్లీ కూతుళ్ళని జయించే మార్గమేమిటీ, చాలుకాని ప్రేక్షకురాలిగా చూస్తూ ఎన్నాళ్ళు గడపాలో బుర్ర బద్దలు కొట్టుకున్నా ఆమెకు బోధపడి చావలేదు. తిరగబడదామని ఎప్పటికప్పుడు అనుకున్నా ఎందుకోగాని చివరిదాకా వచ్చి ఆగిపోతోంది తను. ఒకొక్కప్పుడు అది పిరికితనంగా కనిపించి తనను తాను తిట్టుకుంటుంది. మరొకప్పుడు ఇది సమయం కాదేమో ఇప్పుడు బయటపడకూడదేమో. ఇదంతా తను చేసుకున్న తప్పిదమేమో అని సరిపెట్టుకుంటూ ఉంటుంది. ఏమైనా పంకజం, గంగమ్మగారూ, ఎప్పటి కప్పుడు తనని నోరెత్తకుండా అతిచాకచక్యంగా నిర్వహించుకు వస్తున్నారు. తన వైపునుంచే మాట్లాడి తనని పడగొట్టడం వాళ్ళకి బాగా తెలుసు. ఇక తన వైపు తిప్పుకోగలనని యింకా ఆశ పెట్టుకున్న వ్యక్తి తన మొగుడు ఒక్కడే. సమయం చూసి మాణిక్యానికి నచ్చచెప్పాలి. అది వీళ్లిద్దరూ ఉండగా జరగదేమో? వీళ్ళయినా శాశ్వత బ్రహ్మకల్పంగా ఇక్కడ ఉండిపోరుగద! కర్మకాండ అంతా పూర్తయి దూరపు బంధువులంతా యెవళ్లిళ్ళకు వాళ్ళు చేరుకున్నారు.

శేషులు వెయ్యికళ్ళతో యెదురుచూస్తున్న సమయం రానే వచ్చింది. మేడమీది గదిలో మాణిక్యం పడుకుని నిద్రపోతున్న తొమ్మిది గంటల రాత్రివేళ అది. తల్లీ కూతురూ సామాన్లు సర్దేసుకుంటున్నారు. పొద్దుటే ప్రయాణం అంటున్నారు. శేషులు మాట వరసగా అనక తప్పలేదు.

''మీరిద్దరూవచ్చి యివన్నీ చేయించారు కాబట్టి అన్నీ యధావిధిగా జరిగాయి. లేకపోతే యింత యింట్లో....''

''ఎంత మాట అమ్మాయీ, మేమేం పైవాళ్లమా! మా పని మేం చేసుకుపోమూ! వాడా ఓ వెర్రి నాగమ్మ! చెల్లి అంతలా కాలు కిందపెట్ట నివ్వకుండా పెంచింది వాణ్ణి. కంటో కన్ను పెట్టుకు చూడకపోతే వచ్చిన బంధువు లందరూ యెవరికి తోచింది వాళ్ళు మూటగట్టుకు పోరూ!''

శేషులు ముసలి దాని నేర్పరి తనానికి విస్తుపోయింది. బంధువులందరూ నలభై దొంగలు. ఈ గంగమ్మగారు అలీబాబా. వాళ్ల తీసుకుపోతూంటే ఊరుకుంటుందా, ఇంకా అందరిదీ ఏమైనా ఉంటే పోగుచేసుకుని తను మూటగట్టుకుంటుందిగాని!

''అత్తగారు పోయినప్పుడు సమయానికి నేనూ లేను, మీరుండబట్టి ఆయన నిలద్రొక్కుకొచ్చేరు. తల్లీ తోడులా ఇన్నాళ్లూ గడిపి పెట్టేరు. మీరూ వెళిపోతే ఒక్కదాన్నీ ఆయన్ని యెలా పట్టుకోగలనో ఏమిటో.''

''దానికి తగ్గ ఏర్పాట్లన్నీ అమ్మ అప్పుడే చేసేసిందిగా!'' అంది పంకజం ఒకటో యెక్కం అప్పచెప్పినంత సుళువుగా. మీ నాన్నగారి కోసం మనిషిని పంపించాము. మూడొంతులు ఈ రాత్రికే రావాలి. ఇంత కష్టం వచ్చిం తర్వాత నువ్వు యిక్కడుండకూడదే అమ్మాయీ! ఓ మూణ్ణెల్లయినా పుట్టింటి దగ్గిర, అన్నీ మర్చిపోయి గడపుతేగాని నువ్వు మళ్ళీ మనిషివికావు....యిక మావాడన్నావా, ఈ పరిస్థితుల్లో నువ్వు చెప్పినట్టు వాణ్నొక్కడ్నీ యిక్కడొదిలేస్తే మరి మనకి దక్కడనుకో....అందుకని బొంబాయి తీసికెళిపోతుంది పంకజం. నేనొక్కర్తినీ ముసిలి ముండని ఆ నర్సీపట్నంలో సొంత ఇల్లుందిగదా అని ఎంతకని పడిఉండనూ! అద్దె కిచ్చేసి రైలెక్కేస్తాను. తల్లి మీద బెంగ తగ్గి మాణిక్యం మళ్ళీ మనుషుల్లోపడ్డం అంటూ ఉంటే అక్కడే అన్నీ చూసుకోవచ్చు. డబ్బంటూ ఉండాలేగాని ఈ ఊళ్లో పెట్టుకున్న వ్యాపారం బొంబాయిలో పెట్టుకోకూడదని రూలుందా ఏమిటి? ఏమే శేషులూ?''

అప్పటికే పైకి కనపడకుండా కుతకుత ఉడుకుతున్న శేషులు మనసు మీద గంగమ్మగారి ఈ ఒక్కొక్క మాటా ఒక్కొక్క లీటరు పెట్రోలులా పనిచేసింది. చివరి మాట వెలిగించిన అగ్గిపుల్ల. అంతే, ఆ జ్వాలకి అంతులేక పోయింది.

తల్లి పోయిందని దుఃఖంతో ఒళ్లెరక్కుండా నిద్రపోతున్న మొగుడికి ఒక్కటంటించి లేపి కూచోబెట్టింది శేషులు. ఆ దెబ్బకీ, నమిలి మింగేసేటట్టున్న పెళ్ళాం చూపుకీ మాణిక్యం ఏక్కడి నిద్ర అక్కడ ఎగిరిపోయింది.

''పాతికేళ్ళు నెత్తిమీది కొచ్చేయి. ఆడ కూతుళ్ళిద్ద రొచ్చి ఆస్తంతా దోచుకు పోతూంటే హాయిగా కాలు మీద కాలేసుకుని నిద్రపోతున్నావా, నీకేం సిగ్గూ బుద్ధీ లేవూ? పింతల్లి చచ్చిందని మనసు బాగు ేక కాటోలు నీ అక్క, ఆవిడ పట్టు చీరలు తీసి రోజు కొకటి పింగారిస్తూంటే పోనీకదా అని ఊరుకున్నాను. నాకు చెందవలసిన అత్తగారి నగలన్నీ రేపో ేడో గుటక్క మనవలసిన నీ పెత్తల్లి చెల్లి పోయిందనే పుట్టెడు దుఃఖంతో అయి ఉంటుంది. మెడ తిరగ కుండా వేసుకు తిరుగుతూంటే కానియ్యి దీని నీచపుబుద్ధి యింతే గదా అని సరిపెట్టు కున్నాను. ఇంటికి చక్రాలు లేవుగాని దానికి మోకుతాడూ కట్టి అందులో పాతర సామానూ ఫర్నిచరూ పడేసుకుని దొర్లించుకు పోయేంత శక్తి ఉంది, నీ అప్పకీ దాని తల్లికీను. పోపీ పోనీకదా అని ఓర్చేను. వీధిలో నేను పడడమెందుకు, వాళ్ళని పెట్టడమెందుకని భరించాను. నువ్వూ వాళ్ళతో బయల్దేరి పోతావా? ఇప్పుడు కొత్తగా నీకు వచ్చిన కష్టమేమిటని? కనిపెట్టి చూస్తున్నానుగా ఈ వారం రోజులై తిండీ నిద్రా రోజు రోజుకీ బ్రహ్మాండంగా పెరిగిపోతోంది నీకు, మంచీ చెడ్డా లేకుండా. కట్టుకున్న దాన్తో మాట మాత్రమైనా అనకుండా, ప్రయాణం పెట్టుకుంటావా! చూస్తాను. ఈ ఇంట్లోంచి నువ్వెలా కాలు కదుపతావో నేనూ చూస్తాను....''

ఉన్నట్టుండి చెలరేగిన సెగలకీ పొగలకీ ఉక్కిరి బిక్కిరై ఆ వేళకి ఆ మేడమీది కిటికీ దగ్గిర చేరిన తల్లీ కూతుళ్ళని గమనించ గానే—చూడనట్టు నటిస్తూ—ఆ అగ్నిపర్వతం మరింత పేట్రేగిపోయింది.

''చూస్తాను....చూస్తాను....నువ్వేకాదు, వాళ్ళిద్దరూ ఈ కొంపలోంచి అంత సుఖవుగా ఎలా వెళ్ళిపోగలరో నేనూ చూస్తాను. మా నాన్నకి కబురు పంపిందా మీపెత్తల్లి? తన వేలితో తన కన్నే పొడుచు కుందని ఎరగదా అంత నేర్పరి అయిన మీ అప్ప? ఈ రాత్రికే వస్తాడటగా నాన్న.... ఇంకేం....ఊళ్ళో పెద్దమనుషుల్ని కేకేయిస్తాను, ఆ తల్లీ కూతుళ్ళ గదికి నవతాళ్ వేయిస్తాను. అందులో వాళ్ళ సామానులు ఎన్నో పంచాయితీ పెట్టిస్తాను....ఈ ఊర్నించి నా మొగుణ్ణీ, ఇంత వ్యాపారాన్నీ కూడా నడిపించేస్తారేం! నా మొగుడిదగ్గరకి. నేను, ఏ చుట్టపు చూపుగానో, ఏ ముణ్ణెల్ల తర్వాతో వెళ్ళాలా! ఎంత దయ నా మీద! ఇవన్నీ చూస్తూ భరించడానికి అంత గుడ్డి పీనుగునేం నేను? నేనంటే ఎవరను కున్నారు? భాస్కరం కూతుర్ని. అవతారం కోడల్ని....చూస్తాను... చూసి తీర్తాను.... ఈ తల్లీ కూతుళ్ళు క్షేమంగా ఈ గడప ఎలా దాటతారో నేను చూస్తాగా....''

శేషులుకి అంత శ్రమ అక్కర్లేదు. ఆ సరికే చేజిక్కినసామాన్లతో, చేత్తో పట్టుకొన్న ప్రాణాలతో వాళ్ళిద్దరూ రైల్లో ఉన్నారు!

* *

ఆరు నెలలు గడిచింది. ఆ సరికి ఇళ్ళూ, పొలాలూ, వ్యాపారం అన్నీ శేషులు తన పేర రాయించేసుకోడం జరిగింది. ఇక్కడి వాళ్ళని మాన్పించేసి నౌఖర్నీ, గుమాస్తానీ, వంటమనిషినీ తన పుట్టింటి వూరునుంచి పిలి పించి ఇక్కడ పనులు యివ్వడం జరిగింది. ఆ రోజు మధ్యాహ్నంనిశ్చింతగానిద్రపోతున్న మొగుణ్ణి చూస్తూంటే శేషులు మనసులో యేవేవో తలపులు ముసురుకో జొచ్చేయి.

''మాయదారి ఆడాళ్ళు! మొగాళ్ళని మొగాళ్ళలా బతకనియ్యరు గదా! వాళ్ళకీ వ్యక్తిత్వం అనేది ఉంటుందనీ వాళ్ళమటుకు వాళ్ళని వదిలేసి స్వేచ్ఛగా హాయిగా బతక నియ్యరు గదా! అరికాలు కింద సందులో అణిచిపెడదామని వెర్రి ప్రయత్నాలు చేస్తూ ఉంటారు. నా మొగుణ్ణి వీళ్ళంతా అధికారం కింద తొక్కి పెడదామని ఒకప్పుడు ప్రయ త్నించిన వాళ్ళే కదా! ఈయన్నిలా ఆయన వూపిరి ఆయన పీల్చుకునేలా చెయ్యడానికి నేను యెంత తంటాలు పడవలసి వచ్చిందీ!'' అరగంట కొట్టి ఆమె ఆలోచనలు చెదర గొట్టింది. ఒక్క కుదుపు కుదిపి మొగుణ్ణి లేపి కూచోబెట్టింది.

''ఏమండోయ్! ఇక అదేపనిగా నిద్ర పోతూ కూచుంటే వ్యాపారమంతా యెవరు వెలిగిస్తారనుకున్నారు! ఇవ్వాళ అనపర్తి వాళ్ళు సరుకు తెస్తానన్నారు గుర్తుందా? అయిదువేలకి ఒక్కపైసా ఎక్కువైతే ఒప్పు కోకండి, తెలిసిందా? మళ్ళీ గదిలోకి వెడతా రెందుకు? ఈ బట్టలు బాగానే ఉన్నాయి. పదండి. ఏమిటీ, కాఫీ కావాలా? వచ్చాక తాగొచ్చులెండి. ముందు మేడ దిగండి. నే చెప్పిందంతా గుర్తుందిగా?''

ఆ విధంగా భార్య, భర్తకి కుడి చేతి చూపుడు వేలు క్రిందివైపుగా చూపించింది. ముమ్ముందు చూస్తుంది కూడా, అవకాశ మంటూ యిస్తే.